

A tér metamorfózisai

Beszélgetés Csemniczky Zoltán szobrászművésszel

MIZSER ATTILA

Csemniczky Zoltán Munkácsy-díjas szobrászművész, galériavezető, a balassagyarmati Mikszáth Kálmán Művelődési Központ igazgatója idén ünnepelte 60. születésnapját, áprilisban pedig a Szerbtemplom Galériában kiállítás nyílt a művész drótszobraiból. Csemniczky Zoltánnal a pályakezdekről, a hétköznapokról, a térkezelésről beszélgettünk.

– Mikor kezdtél szobrászattal foglalkozni?

– A családi hagyomány úgy tartja, hogy kb. hároméves koromban, Romhányban, a Laszkáry kastély udvarán kezdődött. Volt egy akácfa, aminek az oldalához egy nagy követ támasztottak, én azt egy baltával elkezdtem faragni, a család nagy öröme. Hát így kezdődött. Később, már komolyabban, agyaggal és fával próbálkoztam. Már a középiskolában (a budapesti Zrínyi Ilona Gimnáziumban) eldől, hogy a művészetek jobban érdekelnek, mint a tudományok. A Dési Huber István Képzőművészeti Körbe is jártam. Az érettségi után a képzőművészeti főiskolára és a szegedi főiskolára felvételiztem. Szegedre vettek fel, ott kezdtem el tanulni. A diploma megszerzése után, 1976-ban pedig Balassagyarmatra kerültem a családommal.

– Hogyan emlékszel az első évekre?

– Az első néhány évben tanítottam a város általános iskoláiban, '79-től

pedig a Horváth Endre Galéria kiállításait szerveztem – azóta is itt működöm, rendületlenül, igaz, most más munkakörben, a művelődési ház igazgatójaként, és nyilván a körülmények is változtak.

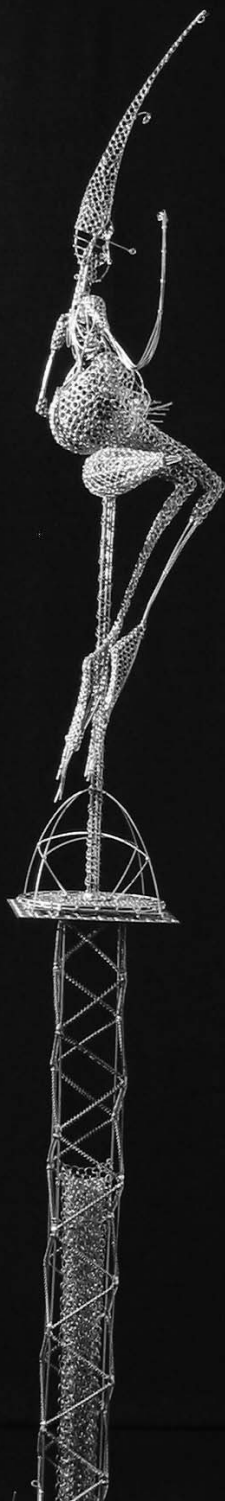
Kezdetben minden kiállítást engedélyeztetni kellett a megyei tanács művelődési osztályával, és csak a képzőművészeti lektorátus által előzetesen zsűrizett kiállítást lehetett meghívni. Nem emlékszem semmilyen nagyobb nehézségre, nem volt olyan, hogy valakinek a kiállítását ne engedélyezték volna, akit szerettünk volna meghívni. Az amatőr művészek kiállítása annyiból jelentett problémát, hogy a kezdők csak profival együtt jelenhettek meg, de később ez a szemlélet is változott. Ma a Horváth Endre Galéria és a Szerbtemplom Galéria párhuzamosan működik, kiegészítve egymást. A kisvárosi létből fakad, hogy a sokféleséget igyekszem mindig bemutatni, műfajilag, stílusban, szemléletmódban, anyaghasználatban erre törekszem. Egyetlen szempont van: a művészi szándék megvalósulásának a minősége.

– Folyamatosan szervezel kiállításokat. A következő évad megtervezésétől a pályázatok előkészítésén és a képek/műtárgyak elhelyezésén át a technikai kivitelezésig minden munkafolyamat felelőssége – igazgatóként is – a tiéd. Azonban elsősorban alkotóművész vagy. Hogyan egyeztethető össze ez a két, illetve három profil?

– Az igazgatói munkakör rengeteg bürokratikus feladatból áll, amiket nem lehet félretenni. A kiállítás-szervezés és –kivitelezés azonban kreatív munka, örömet is ad. Mindig kihívás, amely során nem elég a gondolatiságot, a kiállítás koncepcióját, a szerzői szándékot felismerni. Azt is figyelembe kell venni, hogy a képeknek, tárgyakkal önálló térigényük van: minden darabnak a konkrét kiállítótérben kell jelentést adni. Ami a saját alkotásaimat illeti, arra lopni kell az időt magamnak. Sokszor csak hétvégén vagy éjszaka tudok a műteremben dolgozni, de mindig szakítok magamra is időt.

– Az utóbbi időben szinte kizárólag különleges technikával, drótból készíted a szobraidat. Miért épp ezt a kifejezőmódot választottad?

– Klasszikus anyagokkal (kő, gipsz, fa stb.) is dolgoztam korábban, és pontosan az ezekhez szükséges munkafolyamat alakította ki a speciális dróttechnikát. Eredetileg meg kellett csinálni a szobor vázát, és a vázra rátekert géz bezárta a tömeget, a volument. A felületen kellett valamilyen ornamentikát, fakturális játékot létrehozni ahhoz, hogy kicsit érdekesebb legyen az egész. Alapesetben a fény-árnyék-hatások hozzák létre a plasztikát, de nekem egyszer csak érdekesebb volt az, hogy milyen az egésznek a szerkezete. Milyen a szobor, amikor bele lehet látni, amikor a különböző nézetekből az áthatások, a térbeli viszonyok eltérő rendszere működik. Ezekben a szobrokban az üres helyek, a térelemek egymáshoz való viszonya hordoz kifejezőerőt, egyfajta architektúráról van szó. Az építészetre jellemző, hogy az üregek rendszere adja meg egy-egy épület belső karakterét, és itt engem is a térbeliség érdekel – ez jellemzi az első ilyen, *Had* című szobromat is, amely most a salgótarjáni Dornyay Béla Múzeumban látható. Ez a komolyabb válasz. A viccesebb az, hogy a lakótelepi műteremben, a lopott időben, éjszaka nem lehetett a klasszikus módon szobrot faragni.

– *Változott az évek során a munkafolyamat?*

– Kezdetben a szobor szerkezetét az jellemezte, hogy a külső burkon keresztül lehetett átlátni, rálátni a belső struktúrára. Aztán nyilván változott az, hogy a szerkesztésmódban, a tér strukturálásában többféle variációs, kombinációs lehetőséget találtam, találok folyamatosan. Egy-egy mintázat esetében többféle értelmezési lehetőség adott, amelyeket igyekszem kiaknázni. A kiindulópontot általában egy-egy forma jelenti, amelyre ráépül a logikai szint: a forma fokozatos kibontásával jutok el a bonyolultabb, komplexebb térbeli és gondolati rendszerekig. Bármilyen egyszerű motívum (egy folt a falon, egy repedés stb.) elindíthat egy ilyen gondolattársítási folyamatot, amelynek eredménye végül egy külső kép, a szobor mint látvány és forma. Azonban más művészeti ágakkal ellentétben a szobrászat fizikai törvényszerűségektől is függ. Egy kép esetében mindig adott egy hordozó

(egy papír, egy lemez), amelyre a kompozíciót felvisszük. A szobor esetében viszont arra is figyelni kell, hogy hány helyen lehet rögzíteni, felfüggeszteni, megfelelő egyensúlyi állapotot kell létrehozni ahhoz, hogy stabil és megfelelő helyzetű legyen.

– *Áprilisban nyílt kiállításod a Szerbtemplom Galériában. Érdekeség, hogy idén színesek a szobraid, és fekete háttér előtt helyezted el őket.*

– A sötét háttér abban segít, hogy kontrasztosabb, hangsúlyosabb legyen a látvány, kiemeli a formákat, a térbeli viszonyokat. A kilencvenes években már használtam színeket a szobraimon, tehát ez egyfajta visszatérés. De valójában a drótok mindig „festve” vannak, mert amikor megsavazom őket azért, hogy forraszthatók legyenek, megsérül a védőréteg, és rozsdásodni kezdenének, ha nem festeném vagy fújnam le őket. A legújabb szobrokat ecsettel festettem, mert olyan térbeli viszonyok voltak, hogy nem lehetett lefújni az apró, finom formákat. A színek révén a szobor láthatóbbá válik a térben, a formailag is elkülönülő struktúrák (például a különböző vastagságú drótokból más-más módon megfont térelemek) ezáltal még határozottabban elválnak egymástól. A kétféle forma ütközése, feszültsége érzékelhetőbbé válik.

– *Min dolgozol most?*

– Június 27-én Szécsényben nyílik kiállításom. A címén még gondolkodom: volt olyan címváltozat, hogy „*Insectarium*”, azaz rovartár, de ezek inkább férgek, bár a lárvállapot is féregszerű. Ez tehát még teljesen megváltozhat. A kiállítási darabok férgeket, embereket (féregszerű és emberszerű lényeket) ábrázolnak. Az emberi lélek formáit, a lélek tekervényeit és vonaglásait ábrázolják, azokat a torzulásokat, amelyek jellemeznék minket. Annyi „újdonságra” lehet számítani, hogy lesznek olyan szobrok, amelyek falra kerülnek. De ezen az anyagon még dolgozom – az igazgatói kötelezettségektől eltekintve, folyamatosan.

